

في ئيكس-VX پرسىكى زور كراو

في ئيكس ماده يەكى مرۆكىرىدى كيمياويه، ئېيجەنتى جەنگە كە بە گازى نېرۇف (nerve agent) كەلەكەبەند كراوه. گازى نېرۇف ژەھراوېتىرىن ئېيجەنتى كيمياوى جەنگە و خېراتىرىنيانە لە كارىگەريدا. لەۋەدا كە چۈن دەكارى و چ جۇرە زىيانىك دەگەيەن، زورتر بە مەگەزگۈزىك دەچى كە ناسراوه بە ئۆرگانۆفۆسفەيت. بەلام ئېيجەنتى نېرۇف زىابەخش تەرە لە مەگەزگۈزى ئۆرگانۆفۆسفەيت.

في ئيكس شله يەكى چەورى يېئۇن، بىتامە و رەنگە كە زەردى توخە، زور بەزە حمەت دەبى بە ھەلم. في ئيكس وەك رۇنى ئۆتۆمۆبىل خاو بەھەلم دەبى. في ئيكس خۆرسك لە سرۇوشىدا نابىنرىتەوە.

ئايا في ئيكس لە رايدوودا وەك چەك بەكارھېنراوه؟
پىندەچىت كە في ئيكس يان ئېيجەنتى نېرۇفە كانى تر لە جەنگى عىراق-ئىراندا لە 1980كىاندا بەكارھاتىن.

خەلکى چۇن بەر في ئيكس دەكەون؟

- پىندەچىت كە خەلکى بە چەند رېبەك بەر في ئيكس بکەون:
- پاش بەردانى في ئيكس بە ھەوادا، خەلکى دەكى لەرىنى پىست، چاو يان ھەلمىزىنەوە (بەھۆى ھەناسەوە وەرگەتنى تەمىي في ئىكسەوە) بەر بکەون.
- ھەرجەندە في ئيكس لە ئاودا ناتوقتەوە، وەك ھەندىك لە نېرۇف ئېيجەنتە كانى تر، بەلام دەكى بىرىتە ئاوهەوە.
- دواي ئاوهە كرايە ئاوهەوە، في ئيكس بەر خەلک دەكەۋى بەھۆى ئاوخواردنەوە يان بەھۆى بەر پىست كەوتىنى ئاوى پىس.
- دواي پىسبۇونى خۆراك بە في ئيكس، خەلکى بەھۆى خۆراكى پىسەوە بەر دەكەون.
- في ئيكس زورتر شله يەكى مەترسىدارە، بەلام گەرتا پەلەيەكى زورگەرم كرا، دەبى بە پېرىكى كەم لە ھەلم (گاز).
- پۇشاڭى كەسىك تا 30 خولەك لە بەركەوتىنى في ئيكس دەداتەوە كە رەنگە ئاكامى بەركەوتىنى خەلکى تر بى.
- في ئيكس لە سەرخۇ بلاودەيىتەوە، واتە بەركەوتىنى بەر دەوام بۇ في ئيكس و/يان نېرۇف ئېيجەنتە كانى تر كىرىگەرىكەي كۆپۈنەوەيە (لە لەشدا كۆدەيىتەوە).
- لە بەرئەوەي في ئيكس لە ھەوا قورستىرە، بۇ تۈبىزە نزەتكانى ھەوا دەنیشى و مەترسىيەكى زورلىرى بەركەوتىن لېرەدا دەبى.

چۇن في ئيكس دەكارى؟

- مەھدای ژەھراوبىوون بە في ئيكس بەندە بە يېرى في ئيكسەوە كە كەسىك بەرى دەكەۋى، كەسە كە چۇن بەرى دەكەۋى و درېزى ئەمما وەيە كە بەرى دەكەۋى.
- نىشانەكانى لە چەند چۈركەيەك دواي بەركەوتىنى گازى في ئيكس دەر دەكەۋى و لە چەند خولەكىك تا 18 كاتىزمىر دواي بەركەوتىنى شله يەكەي.

في ئيكس مەترسىدارتىرىن ئېيجەنتى نېرۇفە. بەراوردىرىنى بە ئېيجەنتى نېرۇفى سارىن (كە ناسراوېشە بە جى بى GB)، في ئيكس زور ژەھراوبىتىرە بە چۈونەزۈرۈھەدە لە پىستەوە و ژەھراوبىتىرىشە بە ھەلمىزىن. ھەر في ئيكسىيەكى بىنراو بەر پىست بکەۋى، مەگەر دەمودەست بىشۇردى، دەننا ئاكمى گۈزەرى دەبى.

ههموو نيرف ئېيجهنته كان بەزەھرا و يبۇون دەكارىن، بە كارىتكىردى ئاسايىي كىميابىيەكانى كە وەك "سوپچى كۈزاندنه وە"ى گلاندەكان و ماسولكەكان كاردهكەن. بەبى ئەم "سوپچى كۈزاندنه وە" يە، گلاندەكان و ماسولكەكان بەردەقام لەكاردا دەبن، كە رەنگە بىرىن و چىدى نەتوانن كارى خۇيان بىھەن لە راگرتى فەنكشنى ھەناسەداندا.

قى ئىكىس لە ههموو نيرف ئېيجهنته كانى تر كەمتر خۆى دەگونجىنى، كە ئەوه دەگەيەنى لە ههموويان خاوترە لە بۇونەھەلەمدا لە شلەوە بۇ گاز. كەواتە، قى ئىكىس لە دەوروبەردا زۆر دەمېننەوە. لەزېر ئاوهەوايەكى ئاسىدا، قى ئىكىس بۇچەندىن رۆز لەسەر ئەو تەنانەتى كە بەريان كەوتۇوھە دەمېننەوە. لە ھەوايەكى سارددادا، قى ئىكىس بۇچەند مانگىك دەمېننەوە.

لەبەرئەوەى كە بە خاوى دەبى بە ھەلم، قى ئىكىس مەترسى كەمخاين و درېڭخايەنلىرى ھەيە. روويەكى پىسبۇو بە قى ئىكىس بە مەترسىيەكى درېڭخايەن دەزانلىرى.

نيشانە و دەركەوتەكانى قى ئىكىس دەمودەست دواى بەركەوتەن چىن؟ خەلکى رەنگە نەزانىن كە بەر قى ئىكىس كەوتۇون چونكە بىبۇنة.

خەلکىك كە بەر ژەمېكى كەم يان ئاسايىي قى ئىكىس كەوتېي بە ھەلمىن، قووتدان يان مژىن لەرىنى پىستەوە دەكىرى ھەندىك يان ههموو ئەم نيشانانەو خوارەوە لىيان ھەلدەدات:

- لوتى تەر
- چاۋ ئاوكىردىن
- بىلېلەي بچووک دەزىتەوە وەك كونە دەرزى
- ئازىاي چاۋ
- لىلەدىتىن
- لىكھاتەنە خوارەوە و ئارەقىرىدىنەوە يەكى زۆر
- كۆكىن
- سىنگتۇوندبوون
- ھەناسەپەركى
- سكچوون
- مىزكىرىنىكى زۆر
- سەرلىشىتىوان
- گېڭىبوون
- ڇانەسەر
- لاوازى
- ھېلىنجدانەوە، رشانەوە و/يان سكئىشە
- دلەرۈكىن - كەمبۇون و زىادبۇونى لىدانى دل
- كەمبۇونەوە و زىادبۇونى پالەپەستۆي خۇنىن

تەنانەت دلۋىتىكى بچووک لە ئېيجهنتى نيرف دەبىتە ھۆى ئارەقىرىدىنەوە و ماسولكە جولىن لەو جىيەدا كە ئېيجهنتە كە بەر پىست كەوتۇوھە.

بەركەوتى بەشىكى زۆر لە پىست بە قى ئىكىس، بە ھەر رىيەكدا بىن، دەبىتە ھۆى ئەم كارىگەرە تەندىروسىتىيانە لەسەر ئەوانى تەھەوھە:

- ناھۆشىيارى
- فيلىيھاتن
- پەككەوتەن
- ھەناسەوەستان، كە رەنگە بەرھە مەرنى بچى

پیشاندانی ئەم نىشانە و دەركەوتانە ماناك ئەوھ نىھ كە كەسەكە بەر قى ئىكس كەوتۇوه.

كارىگەريه درېزخايىنه كانى چىن؟

كەسانىيەك كە بەكەمى يان بەماماناوهندى بەردەكەون بەتەواوى چاڭدەبنەوه. كەسانىيەك كە بە قورسى بەردەكەون ئەگەرى ژيانيان كەمە. بەيىچەوانەى هەندىيەك مەگەزكۈزى ئۆرگانۇفۇسفەيتەوه، ئەو گرفته نىۋەرلۇجيانەى كە لەبەركەوتنى نىرق ئېيجەنتەوه پەيدادەبى، هەفتەيەك يان دوان دواى بەركەوتتن نامىنى.

خەلکى چۇن خۇيان بىيارىزىن، و چى بىكەن گەر بەر قى ئىكس كەوتىن؟

چاڭبۇونەوه لە بەركەوتنى قى ئىكس لەوانەيە گەر چارەسەركرى، بەلام ئەنتىدوتىك كە دەستەبەرە دەبى زۆر زۇو بەكارىھېنلىرى تا كارىگەر بى.

■ ئەو جىيەدا كە قى ئىكس بەرلەلاكراوە جىيەئىلە و بىگەرە ھەۋاى ئازاد. بەپەلە چۈون بۇ جىيەك كە ھەۋاى ئازادى لېپىن زۆر كارىگەرە لە كەمكىرنەوهى ئەگەرى مىدىن بەھۆى بەركەوتنى ھەلمى قى ئىكس.

○ گەر قى ئىكس لەدەرەوە بەردرە، لەو جىيەى كە قى ئىكسى لى بەردراروە دوورىكەوھەوھ. بىگەرە بەرزرىرىن جى چۈنكە قى ئىكس لە ھەۋا قورستەرە و دەنیشىتە توپىزە نىزمەكانى ناوجەكەوھ.

○ گەر قى ئىكس لەناو مالدا بەردرە، بىناكە جىيەئىلە.

■ گەر خەلکى وا ھەست دەكەن كە بەركەوتۇون، پىيوىستە پۇشاكەكەيان دابكەن، بەپەلە ھەموو لەشيان بە ئاو و سابۇون بشۇن و بەپەلە ھانا بۇ راژەدى تەندرووسىتى بىهن.

○ داكەنин و لەناوبىردىنى پۇشاك:

■ بەپەلە ئەو پۇشاكەي شلەي قى ئىكسى پىۋەيە دابكەنە. ھەر پۇشاكىك كە دەبى لەسەرەوە دابكەنرى، دەبى بىرى لەبرى دامالىنى لەسەرەوە. گەر كرا جلوېرگ لە ھەگبەيەكى پلاستىكدا دابخە. داكەنин و داخستنى جلوېرگ بەمخۇرە يارمەتى پاراستنى خەلک دەدەن لە ھەموو كىمياوېيك كە بە جلوېرگە كانەوه بن.

■ گەر جلوېرگ لە ھەگبەيەكى پلاستىك نرا، بە بەشى تەندرووسىتى ناوجەكە يان ستانەكە يان كەسييکى لېپىرسراو لە ناكاوا رابگەيەنە ھەر كە گەيشتن. دەستاكرى ھەگبە پلاستىكە كە مەكە.

■ گەر يارمەتى كەسانى تر دەدەيت لە داكەننى جلوېرگياندا، ھەولبىدە دەست نەدەيت لە ھېچ بەشىكەوھ كە پىس بۇوه، و جلوېرگە كانيان ھېننەدە دەكرى بە خېرایى دابكەنە.

○ شتنى لەش

■ ھېننەدە زۇو دەكرى ھەموو شلەيەكى قى ئىكس لەسەر پىست بشۇ بە يېنىكى زۆر لە ئاو و سابۇون. شتن بە ئاو و سابۇون يارمەتى پاراستنى خەلک دەدات لە ھەموو كىمياوېيك كە لەسەر لەشيان بى.

■ ئاو لە چاوت وەرددە بە ئاوى پەتى بۇ 10 تا 15 خوولەك، گەر دەچۈوزىنەوه يان بەرچاوت لىلە.

■ گەر قى ئىكس قۇوتدارىيۇ، نە خۆت يېشىنەرەوە نە شلە بخۇرەوە.

■ دەمودەست داخوازى راژەدى تەندرووسىتى بىكە. 911 لېيدە و روونى بىگەرەوە كە چى روویداوه.

چۇن بەركەوتنى قى ئىكس چارەسەر دەكرى؟

چارەسەر لابىدىنى قى ئىكس ھېننەدە زۇوە لەش و دابىنكردنى پشتىگىرىكىردنى راژەدى تەندرووسىتىيە لە نەخۇشخانەدا. ئەنتىدوتس بۇ قى ئىكس فەراھەمە. زۆرترىن كەلکيان دەبى گەر ھېننەدە زۇوە دواى بەركەوتتن بىرىن بە نەخۇشەكە.

بۇ زانىيارى پىر، تەلەفۇن بۇ بەشى تەندرووسىتى نۇرت داكۇتا بىكە بە ژمارە 701.328.2378.